

Rajaseutuhaasteita rajallisella maapallolla

BARBIER, EDWARD B. (2011). *Scarcity and frontiers. How economies have developed through natural resource exploitation*. 748 s. Cambridge University Press, New York.

Wyomingin yliopiston taloustieteen professori Edward Barbier pohjustaa teostaan huomauttamalla, että luonnonvarojen merkitystä talouden kehitykselle on käsitellyt historiantutkimuksessa vain vähän. Tämä on hänen mukaansa erityisen ongelmallista nykyaikana, jota leimaa kiihtyvä kilpailu monista luonnonvaroista niiden suhteellisen rajallisuuden takia. Barbier puhuukin ajastamme ekologisen niukkuuden aikakautena.

Kyseessä on Barbierin mukaan eräänlainen paluu ihmiskunnan alkuperäiseen riippuvuuteen luonnosta. Tällä kertaa ihmiskunnan haavoittuvuutta tosin lisää teollisen vallankumouksen mukanaan tuoma käsitys talouskehityksen ja luontoperustan erillisyydestä. Teollistuvissa yhteiskunnissa opittiin kokemusten myötä uskomaan luonnonvarojen rajattomaan riittävyteen. Lisäksi uusien teknologioiden ajateltiin korjaavan ilmenevät ongelmat ja luovan uusia kehitysmahdollisuuksia. Tämän takia nykyisiin ilmasto- ja resurssiongelmiin ajaututtiin paljolti valmistautumattomina.

Barbier tukeutuu kirjassaan rajaseutuajatteluun. Hänelle tämä *frontier*-teesinä tunnettu ajatuskulku tarkoittaa ensisijaisesti uusien resurssien käyttöönottoa ja luonnon suhteellisen niukkuuden ja yltäkylläisyyden rajapinnalla. Hän täsmentää ja ajanmukaistaa monin tavoin Frederick Jackson Turnerin (1921) alkuperäistä teesiä,

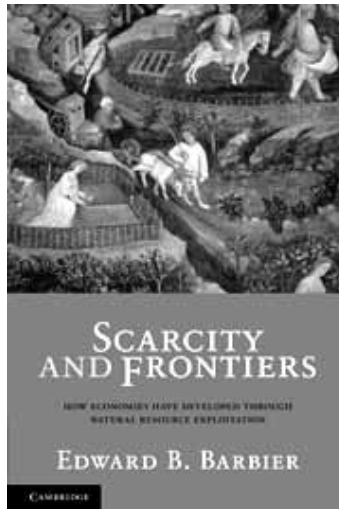
joka korostaa amerikkalaisuuden vahvistumista syrjäisten intiaanien valloituksissa. Barbier huomauttaa, että malli soveltuu sellaisenaan vain Pohjois-Amerikan oloihin. Klassinen nelijaksoinen malli, jossa alustava alue- ja resurssikartoitus, yhteyksien rakentaminen, rakenteiden vakiintuminen sekä tehostuva keskittyminen erotetaan toisistaan, tarjoaa kuitenkin Barbierille viitekehyksen. Sen avulla hän tarkastelee talouksien ja kulttuurien kehitysongelmia kautta kirjan.

Epäonnistumisen mallinmukaisessa kehityksessä Barbier tulkitsee johtuvan virheistä jommassakummassa tärkeässä vaiheessa: joko luonnonvaroja ei ole hyödynnetty tarpeeksi tehokkaasti tai tuottoja ei ole ohjattu kyllin hyvin uusiin investointeihin.

Teos on hämmentävän Yhdysvallatkeskeinen ja yleistävä. Se tarjoaa myös hyvän esimerkin analogisen mallinnuksen vaaroista. Yhteen malliin sitoutuminen ohjaa tarkastelemaan mitä erilaisimpia ilmiöitä niin, että vain tutunoloiset ja malliin sopivat piirteet nousevat esiin. Aidosti poikkeavia kehityskulkuja ei tällöin kyetä tunnistamaan. Analoginen ajattelu nostaa priorisoimansa mallin universaaliksi lähtökohdaksi, jonka kautta yksittäisiä tapauksia arvioidaan. Tapausten suhde malliin on esillä, mutta samalla korostuu eri tapausten

keskinäinen (edistyneisyys)vertailu. Tällainen kytkentä toistuu tämän tästä Barbierin kirjassa.

Barbier arvioi kehittyneitä ja kehittyviä maanosia ja kansantalouksia yhteismitallistaen niitä. Tämä nostaa pintaan deterministisiä sävyjä. Vertailuyksiköt – eli teoksen otsikossa mainitut ”taloudet” – elävät omaa rajattua elämäänsä, esimerkiksi kansantalouksina, köyhinä tai

keskituloisina maina, eivätkä kansainvälisen luonnonvarapolitiikan historialliset ehdot ja riippuvuudet nouse mukaan keskusteluun.

Massiivinen teos horjuukin karkeiden analogisten yleistysten varassa. ”Talouksien” kehitysoireita tarkastellaan irrallaan laajemmista yhteiskunnallisista tai kulttuurisista muutosmekanismeista. Kirjoittaja korostaa toistuvasti, että *frontier*-dynamikassa on sekä horisontaalinen että vertikaalinen ulottuvuutensa, joista ensimmäinen viittaa alueelliseen laajentumiseen ja jälkimmäinen raaka-aineiden, erityisesti maamineraalien, tehostuvaan käyttöön. Hän ei kuitenkaan analysoi köyhien maiden kaivosteollisuuden ongelmia ja riippuvuutta länsimaisesta erikoismetallien kysynnästä.

Esimerkiksi Kongon kaivosten epäinhimilliset olot, mukaan lukien sisällissodaksi edennyt kiista kaivosten hallinnasta, eivät kytkeydy teoksessa osaksi sitä ITC-kehitystä, joka ilmenee Lännessä kiihtyvänä teknologia- ja laitevirtoina. Tällaista tutkimusta voisi ehkä kutsua ”pinnalliseksi maantieteeksi”, koska sitä vaivaa (tiedostamaton) sitoutuminen *flat earth* -ontologiaan. Tällöin maailma hahmottuu ilmiöpintoina tai yksittäisinä tapahtumina, joita ei kytkeä yleisempiin yhteiskunnallisiin työnjakoihin ja riippuvuussuhteisiin. Barbierin mukaan muun muassa teollinen läpimurto (*take-off*) lauhkean vyöhykkeen Etelä-Amerikassa epäonnistui, koska teollisen kehityksen tuottoa ei kanavoitu riittävästi paikallisiin investointeihin.

Tapahtumia analysoidaan irrallisina kehityskulkuina, jotka paikantuvat viimekädessä yksittäisiksi sijainneiksi mallinmukaisessa muutosvirrassa. Tutkimuksen yleinen tarkastelutaso hahmottuu analogiamallina, ei niinkään yhteiskunnallisena kehityksenä, jossa erilaiset globali-

saatiotoimijat sitovat yksittäisiä tuotanto- ja kulutusketjuja keskinäiseen riippuvuus-suhteeseen.

Teoksen lopussa Barbier pohtii ekologisen niukkuuden aikakauden haasteita, mutta huomiot jäävät valitettavan abstrakteiksi. Hän ehdottaa nykyongelmien korjaamiseksi huomion kiinnittämistä talouden ja ympäristön epätasapainotiloihin. Barbier arvioi, että paluuta vanhaan kehitysksoon ei ole, joten on olennaista osoittaa kytkökset talouden ja ympäristön kriisiytymien välillä.

Teosta voi pitää jälleen yhtenä yhdysvaltalaisena yleiskatsauksena ihmisen maapallohistoriaan. En osaa oikein arvioida, millä motiivien tällaisia pitkän historian yleisesityksiä tehdään ja julkaistaan. Ehkä kyse on maailmankuvan valloituksesta; viimeisimmästä *frontierista*, joka auttaa meitä näkemään itsemme ja toisemme yhteismitallisina samalla kehityskulku-kaaviolla. Aina-kaan teos ei lisää ymmärrystä globalisoituvan maailman loppumattomista riippuvuuksista ja erilaistuneisuuksista. Siihen käyttöön sopii paremmin vaikkapa Teppo Eskelisen 155-sivuinen *Kehityksen loppu* (2011).

KIRJALLISUUS

- Eskelinen, T. (2011). *Kehityksen loppu*. 155 s. Into kustannus, Helsinki.
 Turner, F. J. (1921). *The frontier in American history*. 378 s. Henry Holt and Company, New York.

ARI AUKUSTI LEHTINEN
*Historia- ja maantieteiden laitos,
 Itä-Suomen yliopisto*